

EGY MAGYAR FŐPAP HUNYADI JÁNOS OLDALÁN

Remetei Péter csanádi püspök előtt éppúgy, mint Hunyadi előtt, egy nagy cél lebegett, a török elleni védelem, amivel szoros összefüggésben állott az ortodox keleti egyház híveinek megnyerése a nyugati, latin kereszténység számára. Ezért karolta fel Hunyadi János is a ferencesek irányú misszióját, és kérte Kapisztránt, küldjön azok segítségére további szerzeteseket. Igaz ugyan, hogy a keleti egyház hívei már sajátos földrajzi helyzetüknél fogva sem léphettek fel nyíltan a török ellen, sőt kénytelenek voltak, legalább színleg, a török mellé állni. Hunyadi és Kapisztrán működését megörökítik a világtörténelem lapjai, Péter püspök érdemeit azonban, aki tevékenységük legfőbb színterének főpásztora volt, inkább csak sejtetik, mint részletezik. Mindvégig a szerény „Péter csanádi püspök” megjelöléssel fordul elő. E név mögött, mint tudjuk, egy régi délvidéki család, a remetei Himfiak sarja rejtőzött.

1.

Remetei közel húsz évre terjedő püspöki kormányzata egybeesik *Albert, I. Ulászló, Hunyadi János* kormányzó és *V. László* kormányzásával. A pápai trónt ebben az időben *IV. Jenő, V. Miklós* és *III. Callixtus* töltötték be. Remetei püspök bírta az ország rendjeinek bizalmát és kegyben állott mind a királyi, mind a pápai udvarnál. Albert halála után az ország rendjeinek egy része az elhunyt király özvegyét, Erzsébetet ismerte el uralkodójának. Remetei azokhoz csatlakozott, akik a török elleni védelem okából sem az áldott állapotban levő királynénak, sem esetleg születendő fiának trónöröklési jogát nem ismerték el, hanem legott elhatározták, hogy az ország belső békéje és külső biztonsága érdekében olyan királyt választanak, aki uralkodói kötelességeinek teljesítésére kellő képességekkel bír. Annyiban mégis figyelemmel voltak a király személyének kiszemelésénél az övegy királynéra és párthíveire, hogy a trónra olyan királyt kívántak emelni, aki Erzsébetet nőül veheti. Mindezeket a kellékeket Lengyelország királyában, *III. Ulászló*ban találták meg. Ulászló megválasztását főképp a két ország politikai érdekeinek azonossága támogatta. Mindkettőnek egyaránt fel kellett készülnie a török ellen.

Miután Krakóban Ulászlót felkérték a magyar korona elfogadására és a választás ünnepélyes kihirdetése végett a székesegyházba vonultak, ott Ulászló kijelentette, hogy hazájának trónjával meg van elégedve és idegen országok birtokára sohasem sóvárgott, nehogy azonban az isteni gondviselés végzéseinek ellenszegülni látszassék, a mindenható Isten, a Boldogságos Szűz és minden szentek dicsőségére és a keresztény hívők oltalmára a felajánlott országot elfogadja. Ulászló bejött az országba, az ellenpárt azonban a királyné háromhónapos csecsemő fiát ugyanakkor királlyá koronáztatta. Ulászló akkor kijelentette, hogy mivel szeme előtt a kereszténység java és nem a saját hatalmának gyarapítása lebeg, nehogy az egyenetlenség a török hasznára váljék, nem ragaszkodik jogához, hanem kész az ügyet az ország rendjeinek ítéletére bízni s ezek végzésében meg fog nyugodni. Többször hangoztatta Ulászló, hogy inkább a trónt áldozza fel, mint becsületét, és később is nemcsak benne, de híveiben is megvolt

a készség a belső béke helyreállítására. „Teljes hatalommal” ünnepélyes követséget bocsátottak a király és az ország rendjei Erzsébethez. Különkülön, a király is, az ország rendjei is megbízóleveleket állítottak ki a követség részére. Meghatalmazó iratukban a rendek kötelezték magukat, hogy a létesítendő egyezség feltételeiben meg fognak nyugodni. A követség vezetésére *Rozgonyi* Simon egri és *Péter* csanádi püspököt kérték fel. Remeteinek később is nagy befolyása volt a királyi udvarban: egy királyi adománylevél felemlíti, hogy azt Péter püspök eszközölte ki a királynál. Ugyanígy tekintélynek örvendett a pápai udvarban. Péter püspököt bízta meg a Szentszék a nagybányai plébánia átadásával „János vajda” — azaz Hunyadi — tiltkára és tanácsosa, *Bala* Vince részére. Péter püspök véleményezésétől tette függővé a római Kúria a szerémi püspök ama kérelmének teljesítését is, hogy a mai Grugerevci helyén feküdt Szent Gergely-apátságot a püspökség javaihoz csatolja.

Péter püspök megragadta az 1450-es jubileumi évben kínálkozó alkalmat s a jubileumi búcsú elnyerése céljából elzarándokolt Rómába az apostolok sírjához. Bár a pestis ezrével szedte áldozatait a zarándokok közül, a hívőknek soha nem látott tömege özönlött az örök városba, hogy a jubileummal kapcsolatos általános bűnbocsánatban részesüljön. „Római tartózkodásom idejében, éppen mikor az 1450. évben megtartott jubileumi év magyar vonatkozásait gyűjtöttem össze 1925-re utalva — írja egy világi történész, *Lukisics* Pál —, az egyetemes katolikus egyház szintén jubileumot ült. Mint az akkor lezajló ünnepek és események szemlélője, megértettem a Rómába irányuló zarándoklások egyházi, politikai, gazdasági és főleg kulturális jelentőségét. A világegyetem vallási rendszerei közül a katolikus az, mely szimbolizmusával és hitbe vetett erejével oly mély benyomást tud gyakorolni a Rómától távol élő lelkekre. Az egyes országok és tartományok hívői pedig megfordulva Rómában és az egyházi és polgári műveltség akkor legmagasabb fokán álló Itáliában, sok tapasztalattal és tanulsággal megrakodva tértek haza és bizonyára előmozdítói lettek népi műveltségük emelésének.”

Péter püspök egyházmegyéjének számos papjával és hívével tette meg ezt a zarándokutat. Anyyira fellelkesítette e jubileumi ájtatosság, hogy első püspökelőde, Szent Gellért példájára az ő lelkében is megfogamzott a Szentföldre való zarándoklás vágya. Ott, Rómában engedélyt eszközölt ki a Szentszéktől arra, hogy tíz személlyel „az Úr sírját és a tengerentúli helyeket” felkeresse. A tíz utitárs túlnyomó részét papokból, kétségkívül megyéje tagjai közül szemelte ki. Ezeket azért szándékozott magával vinni, hogy szélesebb látókörrrel és tapasztalatokkal gazdagon hozza őket vissza egyházmegyéjébe.

Ebben az évben (1450) merült fel a terv, hogy a török veszedelemre való tekintettel a jubileumi búcsú idehaza is elnyerhető legyen. Remetei közbenjárására Hunyadi János ilyértelmű kérelmet terjesztett a Szentszék elé. A pápa megengedte, hogy a hívek bizonyos feltételekkel idehaza is elnyerhessék a jubileumi búcsút; az e célra befolyó alamizsnákat a török elleni hadikészületek fedezésére ajánlotta fel.

2.

Hunyadi János tartóztatta fel Remetei egyházmegyéje megsemmisítését. Újabb kutatások ugyan megdöntötték azt a tetszetős nézetet, amely a Temes megye északi részén feküdt Hollóst tette meg Hunyadi ősi birto-

kanak és születési helyének, tény azonban, hogy Hunyadi egyéb tisztséget mellett viselte a temesi és a csanádi főispánságokat, a Remetei egyházmegyéje területén (a későbbi Szent-Borbála nevű falu helyén) fekvő Horogszegből vette feleségül Szilágyi Erzsébetet, Szilágyi Mihály nővérét; a csanádi püspökség területére estek közel egymillió katasztrális holdat kitevő hatalmas uradalmi: négy vár, tizenkét város és 184 falu. Ezekbe a birtokokba többnyire a csanádi és az aradi káptalanok végezték a beiktatásokat. Remetei Péter püspök jelen volt, midőn az aradi káptalan bevezette Hunyadi Jánost a kerekegyházi uradalom birtokába. Ő volt az egyházmegye területének legnagyobb birtokosa. Vagyona gyarapítására minden megengedett eszközt felhasznált, de amit megszerzett, nem saját céljaira, hanem közcélokra igyekezett gyümölcsöztetni. Erkölcsi kötelességének tartotta, hogy minden jövedelmét a török elleni küzdelem szolgálatában használja föl. Élete főfeladatának — a török hatalom visszaszorításának — kivételében céljai párhuzamosak voltak Remetei püspökével, aki a csanádi püspökség déli határának és a katolikus hit uralmának biztosítására törekedett. Tüneményes hadi sikerei azt a hitet keltették a keresztény világban, hogy Isten küldötte őt a török letörésére. Megerősítették ezt a hitet magának IV. Jenő pápának és követének, *Cesarini Julian* bíborosnak ilyen értelmű nyilatkozatai.

Miután a pápa a keresztény uralkodókat a Szentszék vezérlete alatt indítandó nagy hadjáratra buzdította és a költségekre az összes egyházi javadalmak tizedrészét és a pápai kincstár jövedelmeinek ötödét is felajánlotta, I. Ulászló király Julián bíboros ékesszólására eltökélte, hogy a török ellen hadba indul. Ezekről a készülletekről azonban a szultán értesült és ezért békeajánlattal fordult Ulászlóhoz. A király alkudozásokba is bocsátkozott és Szegeden 1444-ben 10 évre szólóan békét kötöttek. Mindjárt erre megérkezett a velencei dozse értesítése: a pápa, a burgundi fejedelem és a signoria hadihajói már indulóban vannak a törökök ellen. A király és a rendek részben azért, mert szövetségeseiket nem akarták cserben hagyni, részben azért is, mert a török a békeszerződésben vállalt és esküvel fogadott feltételeket nem teljesítette, Julián biztatására a békeszerződést semmisnek nyilvánították, amit a bíboros a Szentszék nevében ünnepélyesen igazolt. Jelen volt a tanácskozáson Remetei püspök is és szintén a háború megindítása mellett nyilatkozott. A hadjárat azonban, mint ismeretes, gyászos és dicstelen véget ért Várnánál, ahol a király, *Cesarini* és több más főpap is halálát lelte (1444. október 10).

Hónapokon át ragaszkodtak az ország rendjei ahhoz a hithez, hogy Ulászló megmenekült és életben van. Még a következő év februárjában is „Ulászló királynak” tesz jelentést a csanádi káptalan egy birtokbeiktatásról. A bajból kimenekült Hunyadi, az ország kormányzója, gyakran tartózkodott Remetei egyházmegyéjében, többször volt vendége a püspöknek és annak temesvári palotájából is kormányozta az országot.

3.

Konstantinápoly eleste megrendítette a keresztény világot. III. Calixtus pápa trónraléptekor megesküdött, hogy a törököt kiűzi Európából. Földi fegyverek mellett isteni támogatásban bízott. Felszólította a híveket: imádság, böjt és bűnbánat által térjenek vissza az Úrhoz, hogy ő feléjük fordítsa irlalmát. Elrendelte, hogy naponként délután a harangok

konduljanak meg, imádságra intve a híveket, a papok szentmiséjükben külön imádságokat mondjanak és minden hónap első vasárnapján ünnepélyes körmenetben nyilvánosan föházskodjanak a török veszély elhárításáért. Megbízta Kapisztrán Jánost, hirdessen Magyarországon a török ellen hadjáratot.

Kapisztrán el is indult Szegedre, hogy ott találkozzék Hunyadi Jánossal. Hunyadival ugyan nem találkozhatott, mert ennek Moldva felé kellett sietnie, a magyar alföldi nép azonban olyan lelkesedéssel és rajongással fogadta, hogy onnan hamar nem távozhatott. Hallgatói nem fértek a templomhoz, tehát *Fügedi* Benedek polgárnagy házában a kapunál készítettek emelvényt és ott beszélt ezek és ezek előtt a keresztény vallás veszélyeztetettségéről. Magyarul nem tudott, ezért a Remetei püspöki székvárosából származó *Csanádi* György szalvatoriánus-ferences tolmácsolta beszédét. Remetei kérte Kapisztránt, jöjjön székvárosába, Csanádra. Elküldte hozzá kisprépostját, Attilát. Kérve-kéri, tudassa vele: melyik héten és mely napon várhatják, mert az egész káptalan, az egész város is hön óhajtja eljövetelét. Kapisztrán felelt a püspöknek. Remetei második levelében értesíti, hogy örömmel vette válaszáat. Újra kéri Kapisztránt, hogy siessen Csanádra, ahol tulajdon házában, a Szent-György székesegyház mellett, jó szállást készített az ő és szerzetestársai számára és minden szükségletükről gondoskodott. Aradra is kapott Kapisztrán meghívást. Oda az aradi társaskáptalan hívja meg. Elpanaszolja a káptalan, hogy a törököktől elpusztított városukba szizmatikusok költöztek. Kéri Kapisztránt, térítse vissza az üdvözítő hitre a törököktől elpusztított város eretnokségbe süllyedt népét. Hunyadi János közben sajnálatát fejezi ki, hogy nem találkozhatott vele Szegeden, s arra kéri: jöjjön Hunyadra.

A leveleket Kapisztrán már Csanádon vette kézhez. Eleget tett ugyanis Remetei püspök meghívásának: megérkezett Csanádra. Ott nagy sokaság előtt hirdette az ígét. Csanádról jelenti III. Callixtus pápának, hogy a szerbdeszpota egységet kötött a törökkel, kéri azonban a pápát, ne adja fel a török elleni harcot. Kapisztrán a püspöki székvárosból Temesvárra, innen Karánsebesre és Lippára ment. Itt sokat fáradozott a görög ortodoxok áttérítésén. Majd Szeged vidékén és Csanádon jár. Ezután lement Bácsra, onnan Futakra és — átkelve a Dunán — Szerémújlakra, majd az egybegyűlt seregek élén Nándorfejérvár alá indult. Lelkesedése, hite és szuggesztív erejű szónoklatai ezrével gyűjtötték a kereszties zászló alá a köznepet: parasztokat, diákokat, kézműveseket. Callixtus pápa új imát rendelt el, amelyet a keresztény fegyverek győzelméért kellett az egész keresztény világon minden délben elmondani. Az ima elvégzésére a híveket minden délben harangszó figyelmeztette. A nándorfejérvári győzelem így került összefüggésbe a déli harangszóval.

Nándorfejérvár utána még hetedfél évtizeden át szolgált a csanádi püspökség területének védőbástyájául. Nem csoda, hogy a világraszóló győzelem a legnagyobb örömmel töltötte el a közvetlenül veszélyeztetett terület főpásztorát. Remetei élete legszerencsésebb napjának mondhatta ezt. III. Callixtus pápa 1457. augusztus 6-án, azon a napon, amelyen előző évben hírül vette a nagy győzelmet, annak emlékére elrendelte Urunk színéváltozása (Transfiguratio) ünnepének kötelező megülését. Sem Hunyadi, sem Kapisztrán, sem Remetei nem sokáig éltek túl a diadalt. Alig több mint egy hónap múlva „szent halállal” fejezte be hősi életpályáját Hunyadi, őt követte Kapisztrán, majd rövid idő múlva Remetei Himfi Péter.